

РАССАДНИКОВА С.І.

кандидат екон. наук, доц.

ст. наук. співроб.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ

Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: rassadnikovas@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ

В статті проведено дослідження проблемних питань та особливостей державного регулювання інвестицій в рекреаційно-туристичному природокористуванні приморських регіонів, визначення їх теоретичних та прикладних аспектів є актуальною науковою темою для знаходження шляхів економічного зростання, конкурентоздатності країни, підвищення якості життя та оздоровлення населення, збереження багатого природно-ресурсного потенціалу.

Ключові слова: рекреаційно-туристичне природокористування, природні рекреаційно-туристичні ресурси, регулювання, концептуальні основи державного регулювання, державне регулювання інвестицій, сталий розвиток

RASSADNIKOVA S.I.

PhD (Economics), Senior Researcher , docent

Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the

National Academy Of Sciences Of Ukraine

Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: rassadnikovas@ukr.net

FEATURES OF STATE REGULATION OF INVESTMENTS IN RECREATIONAL AND TOURIST NATURAL RESOURCES

The article analyzes and presents the problems of the issues and features of state regulation of investments in the recreational and tourist nature of the seaside regions, defining their theoretical and applied aspects is an actual scientific topic for finding ways of economic growth, competitiveness of the country, improving the quality of life and improving the population, preserving a rich natural resource potential. The necessity of further researches and realization of the real bases of formation of the system of the state regulation of investments in the recreational and tourist nature use from the standpoint of sustainable tourism and recreation is substantiated. Therefore, state regulation of investments requires the inclusion of direct methods of influencing state-owned objects through projects, budgets and programs, and, on the other hand, creating attractive conditions for attracting investments, their effective use, creating a favorable investment climate for sustainable development and conservation and protection , the use of natural recreational and tourist resources. It is proposed to develop the conceptual bases of state regulation of investment in recreation and tourism environmental management based on the ideas and principles of sustainable development refers to a system of modern ideas, the leading idea which defines a single, overall plan effective use of natural resources, tourism and recreation and environmental and recreational areas. Therefore, in our understanding of the basic components of the theoretical principles of state regulation of investment in recreation and tourism wildlife is a description of the purpose, principles, conditions and basic directions, which contain a combination of methods, forms and instruments of influence on the investment development of recreation and tourism of nature using and adapting foreign experience.

Keywords: recreational and tourist nature use, natural recreational and tourist resources, regulation, conceptual foundations of state regulation, state regulation of investments, sustainable development.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Рекреаційно-туристична діяльність є пріоритетною високорентабельною сферою розвитку світової економіки, яка активно розвивається у всьому світі та сучасні тенденції розвитку світової економіки під впливом глобалізації та інтеграційних процесів відображають стрімке зростання долі туристично - рекреаційної сфери у світовому господарстві. Представляючи 10% світового ВВП, 7% світової торгівлі і 1 з 11 робочих місць, туризм на сьогодні зростає швидше, ніж світова торгівля та є важливим соціально-економічним сектором[1].

Рекреація та туризм залежать від стану довкілля та спирається на наявність якісного природно-ресурсного потенціалу, що обмежують або забезпечують конкурентні переваги на основі

атрактивності природних умов та надання для використання особливих природних ресурсів, екосистемних послуг для функціонування рекреаційно-туристичних комплексів. Значним потенціалом розвитку з позиції сучасних перетворень в економіці, потреб в рекреаційно-туристичному забезпеченні, переваг геополітичного і територіального розташування, інтеграційних процесів в Україні мають приморські регіони.

В той же час використання конкурентних переваг приморських регіонів та досягнення лідируючих позицій рекреаційно-туристична діяльність в країні може здобути на основі державного регулювання рекреаційно-туристичного природокористування з метою відтворення та збереження природних рекреаційно-туристичних ресурсів, стану довкілля на основі активізації інвестиційної діяльності. Регулювання та належної підтримки з боку держави потребує інвестиційне забезпечення рекреаційно-туристичного природокористування, яке у теперішній час знаходиться у стадії становлення. За таких обставин, дослідження проблемних питань та особливостей державного регулювання інвестицій в рекреаційно-туристичному природокористуванні приморських регіонів, визначення їх теоретичних та прикладних аспектів є актуальною науковою темою для знаходження шляхів економічного зростання, конкурентоздатності країни, підвищення якості життя та оздоровлення населення, збереження багатого природно-ресурсного потенціалу.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблемами державного регулювання рекреаційно-туристичної діяльності та природокористування займалися та зробили значний внесок вітчизняні та зарубіжні вчені Б.В.Буркинський, М.Біль, П.І.Гаман, Л.М.Черчик, Ю. О. Веденін, Л. С. Гринів, П. В. Гудзь, М. І. Долішній, В. С. Кравців, М. Ф. Реймерс, Мартієнко А.І.Хумарова Н.І., С. К. Харічков та інші. В умовах дії гострих екологічних проблем та їх впливу на стан рекреаційно-туристичного природокористування значну увагу приділяється процесам інвестування в рекреацію та туризм, ресурсно-екологічну безпеку, які висвітлені у наукових працях вчених економістів Бланк І. А., Б.В.Буркинського, І.К. Бистрякова, О. О. Веклич, В.А.Голян, Б.М.Данилишина[2-8] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасних наукових досліджень показує, що незважаючи на наявність численних публікацій по проблемам рекреаційно-туристичного природокористування та його регулювання, наукові публікації присвячені теоретичним основам інвестування для рішення екологічних проблем, розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, потребує подальшого вивчення визначення особливості, теоретичних та прикладних проблем регулювання інвестицій в сфері рекреаційно-туристичного природокористування. Пропонується розвиток подальших досліджень та закладення реальних основ становлення системи державного регулювання інвестицій в рекреаційно - туристичному природокористуванні з позиції сталого туризму та рекреації.

Формулювання цілей дослідження. Метою даного дослідження є визначення теоретичних та прикладних засад державного регулювання рекреаційно-туристичного природокористування в приморських територіях, розкриття їх особливостей та найбільш узагальнених концептуальних основ, розробка практичних рекомендацій щодо збалансованого розвитку рекреаційно-туристичного природокористування в умовах трансформацій. Підвищує актуальність тематики досліджень прискіплива увагу к екологічним проблемам рекреаційно-туристичної діяльності та природокористування у всьому світі науковців, громадян, суспільства та проголошення Генеральною Асамблеєю ООН 2017 року Міжнародним роком сталого розвитку туризму.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Рекреаційно-туристична діяльність по своїй сутності не здатна розвиватися без використання якісного природно ресурсного потенціалу, лікувальних та оздоровчих, природних рекреаційно-туристичних ресурсів, сприятливого клімату та рекреаційних територій. Рекреаційно-туристичне природокористування є цілісною системою відносин людина (суспільство) - довкілля (природа), які складаються на певному етапі суспільного розвитку в процесі вивчення, освоєння, використання, перетворення, охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу території (акваторії) задля задоволення індивідуальних та суспільних рекреаційних потреб [9,10]. Таким чином, рекреаційно-туристичне природокористування – це комплексна система відносин рекреаційно-туристичної діяльності з навколишнім природним середовищем та використанням, відтворенням, збагаченням, охороною лікувальних, оздоровчих природних рекреаційно-туристичних ресурсів, територій, унікальних, естетичних, привабливих екологічних благ та послуг.

Особливу увагу викликає стан рекреаційно-туристичного природокористування в приморських регіонах. До регіонів так званої «рубіжної комунікативності», які розвиваються у своєрідних умовах і мають просторово зумовлені фактори розвитку відносяться приморські регіони, які характеризуються багатокомпонентним потенціалом розвитку [11, с. 84; 12, с.32]. Однозначне

трактування багатогранного поняття приморські регіони в науково-дослідницької літературі відсутнє та не визначено в законодавче-правовому полі.

Приморські регіони України відрізняються дією сукупності специфічних суспільно-географічних чинників, характеризуються просторовим розташуванням в контактній зоні «суша-море»[13, с.104], відносяться до конфліктного типу природокористування з суперечливими інтересами по використанню приморських територій та його природно-ресурсного потенціалу, наявністю атрактивних територій та об'єктів для залучення в сферу рекреаційно-туристичної діяльності, унікальними лікувальними природними ресурсами та ландшафтами. Приморські території привабливі для різноманітних видів господарської діяльності: портово-промислових комплексів, розміщення населення, сфери послуг, різних секторів економіки, підчас небезпечних, відпочинку, туризму та рекреації. В приморських регіонах України проживає кожний дев'ятий українець.

Протиріччя та зіткнення економічних інтересів щодо використання приморських територій, щільність населення приводить до підвищеного рівня антропогенно-техногенного навантаження на довкілля, його забруднення та виснаження природних ресурсів, включаючи природні рідкісні та обмежені рекреаційно-туристичні ресурси, що знижає темпи розвитку та гальмує досягнення потрібного стану рекреаційно-туристичного природокористування.

Зростання населення в туристських регіонах, будівництво нових туристичних потужностей потребує залучення якомога більшої кількості природних ресурсів, що, своєю чергою, збільшує навантаження на навколишнє середовище.

Із зростанням впливу всіх цих факторів запобігти забруднень довкілля та привести цінні природні території до належного стану можна лише шляхом залучення інвестицій. На основі наукового узагальнення існуючої ситуації щодо регулювання інвестицій для збереження природних рекреаційно-туристичні ресурсів, можливо зробити висновки про значні потреби у вкладенні інвестицій у використання, охорону, відтворення природних рекреаційно-туристичних ресурсів. А саме інвестиції у водні, земельні, біорізноманіття, ресурси флори і фауни, ліси, природно-заповідний фонд, пляжі, берегоукреплюючі, протиаводкові, протизсувні споруди, забезпечення ресурсно-екологічної безпеки.

Проте за даними державної статистики, в Україні інвестиції спрямовувалися на охорону і раціональне використання водних ресурсів, атмосферного повітря і проблем змін клімату, водночас, з освоєними обсягами інвестицій на охорону і раціональне використання ресурсів рослинного і тваринного світу становили незначну величину усіх капітальних інвестицій у розвиток економіки, що не відповідає сучасним вимогам формування сталого рекреаційно-туристичного природокористування та рекреаційно- туристичний сектору економіки.

Аналіз наукових досліджень дозволяє визначитися з економічним змістом поняттям державного регулювання інвестиціями, суть якого полягає в управлінні державними інвестиціями; регулюванні умов інвестиційної діяльності та формування привабливого інвестиційного клімату; контролі за здійсненням інвестування, та представляє сукупність заходів державного впливу на інвестиційні об'єкти і процеси з метою досягнення сталого рекреаційно-туристичне природокористування.

Тому, державне регулювання інвестиціями потребує включання прямих методів впливу на об'єкти державної власності через проекти, бюджети та програми та, з іншого боку, створювання привабливих умов для залучення інвестицій, ефективного їх використання, створення сприятливого інвестиційного клімату для сталого розвитку та збереження та охорони, використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів, оздоровлення довкілля, ефективного поєднання функцій природокористування та охорони природи, забезпечення норм екологічної безпеки, запобігання руйнації природного середовища, унікальних рекреаційних регіонів

Під концептуальними основами державного регулювання інвестицій в рекреаційно-туристичному природокористуванні на основі ідей та принципів сталого розвитку розуміється система сучасних уявлень, провідна ідея, яка визначає єдиний, загальний задум ефективного використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів та довкілля, рекреаційних територій. Отже, в нашому розумінні основними складовими теоретичних засад державного регулювання інвестицій в рекреаційно-туристичному природокористуванні є описом мети, принципів, передумов та основних напрямів, які містять сукупність методів, форм та інструментів впливу на інвестиційний розвиток рекреаційно-туристичного природокористування з використанням та адаптацією зарубіжного досвіду (рис.1).

Рисунок 1. Концептуальні основи формування державного регулювання інвестицій в рекреаційно-туристичному природокористуванні.

Визначення концептуальних основ державного регулювання інвестицій створює теоретичну базу та наукову обґрунтованість переходу до сталого рекреаційно-туристичного природокористування та ефективного його інвестиційного забезпечення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи сучасний стан рекреаційно-туристичного природокористування та туризму і рекреації в Україні, для вдосконалення діяльності необхідно вирішити досить складні проблеми.

Науково обґрунтований аналіз та проведено дослідження дозволяє віднести до основних напрямів вирішення проблем державного регулювання інвестицій в рекреаційно-туристичному природокористуванні наступні:

- сформулювати та розробити теоретико-методологічні та прикладні основи, концептуальних базис державного регулювання з урахуванням зарубіжного досвіду в означеній сфері дослідження;
- необхідність створення кадастру природних рекреаційно - туристичних ресурсів та територій для визначення стратегічних напрямів та об'єктів інвестування;
- формування державної інвестиційної політики як самостійного напрямку взаємоузгодженого і взаємопов'язаного з цілями та завданнями сталого розвитку та природокористування;
- створення сприятливий інвестиційний клімат для залучення вітчизняних та зарубіжних інвестицій;
- розробка методів та інструментів державного регулювання інвестицій в рекреаційно-туристичному природокористуванні та їх застосування з урахування реально існуючих прав та форм власності на природні рекреаційно-туристичні ресурси та багато багатоаспектних та різнопланових проблем потребують невідкладних рішень та трансформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. The World Tourism Organization – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: (UNWTO) <http://www2.unwto.org/en>

2. Буркинський Б.В., Степанов В.Н., Харичков С.К. Економіко-екологічні основи раціонального природопольовання і розвитку/ Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харичков. – Одеса: Фенікс, 2005. – 575 с.
3. Пахомова Н.В., Рихтер К.К. Економіка природопольовання і екологічний менеджмент: Учеб. посібник/ Н.В. Пахомова, К.К. Рихтер. – 2-е изд., испр. і доп. – СПб. ОЦЭиМ, 2006. – 460 с.
4. Хлобистов Є. Вдосконалення системи фінансування природоохоронних проєктів/ Є. Хлобистов // Регіональна економіка. – 2003. - № 4. – С. 204-212.
5. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку і трансформацій / Під ред. Б.М. Данилишина. – К.: ЗАТ «Ніч лава», 2006. – 704 с.
6. Веклич О. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання / О. Веклич // Економіка України. – 2003. - № 10. – С.62-70
7. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації) / В.С. Кравців. – НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2006. – 336 с.
8. Гаман П.І. Інструменти екологічної політики та їх вплив на рекреаційне природокористування [Електронний ресурс] / П.І. Гаман. – Режим доступу: [http:// firearticles.com/ekologichna-politika/19-instrumenti-ekologichnoyi-politiki-ta-yix-vpliv-na-rekreasijne-prirodokoristuvannya-p-i-gaman.htm](http://firearticles.com/ekologichna-politika/19-instrumenti-ekologichnoyi-politiki-ta-yix-vpliv-na-rekreasijne-prirodokoristuvannya-p-i-gaman.htm)
9. Любіцева О.О. Потенціал рекреаційний / Екологічна енциклопедія. - Т.3.- К., 2008. - С.129-130.
10. Любіцева О.О., Кочеткова І.В. Культура народів Причорномор'я. - 2009. - №176. - С.136-138.
11. Страчкова Н. Приморський регіон: суть та підходи до визначення / Н. Страчкова// Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.- 2013. - №6 (255). – С.84-89.
12. Топчієв О. Українське Причорномор'я: потенціал, проблеми та стратегія економічного розвитку / О. Топчієв, В. Коровкін, П. Пузирний // Євразійський кур'єр. – 1994. – Вип. 1. – № 28. – С. 32.
13. Дергачев В. А. Социально-экономические проблемы территориальной организации производительных сил в Украинском Причерноморье и Приазовье / В. А. Дергачев, Е. А. Михайлюк, Н. А. Тараканов // Географические аспекты изучения Мирового океана. – Л. : Изд. ГО СССР, 1985. – С. 104–105.

REFERENCES

1. The World Tourism Organization. Retrieved from: <http://www2.unwto.org/en>
2. Burkynskyy, B.V. Stepanov, V.N., Kharychkov, S.K. (2005). *Ékonomyko-ékologhycheskye osnovy ratsyonal'noho pryrodopol'zovanyya y razvytyya*. Odessa: Feniks.
3. Pakhomova N.V., Rykhter K.K. (2006). *Ékonomyka pryrodopol'zovanyya y ékolohycheskyy menedzhment* (2nd Ed.). SPb. OTSÉyM.
4. Khlobystov YE. (2003). *Vdoskonavlennyya systemy finansuvannya pryrodookhoronnykh proektiv. Rehional'na ekonomika – Regional economics*. 4, 204-212.
5. Danylyshyn B. M. (Ed., 2006). *Pryrodno-resursna sfera Ukrayiny: problemy staloho rozvytku i transformatsiy*. K.: ZAT «Nich lava».
6. Veklych O. (2003). *Suchasnyy stan ta efektyvnist' ekonomichnoho mekhanizmu ekolohichnoho rehulyuvannya. Ekonomika Ukrayiny. – Economy of Ukraine*, 10, 62-70
7. Kravtsiv V.S. (2006). *Rehional'na ekolohichna polityka v Ukrayini (teoriya formuvannya, metody realizatsiyi)*. L'viv, NAN Ukrayiny. Instytut rehional'nykh doslidzhen'.
8. Hama P.I. *Instrumenty ekolohichnoyi polityky ta yikh vplyv na rekreatsijne pryrodokorystuvannya* Retrieved from: [http:// firearticles.com/ekologichna-politika/19-instrumenti-ekologichnoyi-politiki-ta-yix-vpliv-na-rekreasijne-prirodokoristuvannya-p-i-gaman.htm](http://firearticles.com/ekologichna-politika/19-instrumenti-ekologichnoyi-politiki-ta-yix-vpliv-na-rekreasijne-prirodokoristuvannya-p-i-gaman.htm)
9. Lyubitseva O.O. (2008). *Potentsial rekreatsijnyy. Ekolohichna entsyklopediya*. 3, 129-130.
10. Lyubitseva O.O., Kochetkova I.V. (2009). *Kul'tura narodov Prychernomor'ya*. 176, 136-138.
11. Strachkova N. (2013). *Prymors'kyy rehion: sut' ta pidkhody do vyznachennya*. *Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky*. 6 (255), 84-89.
12. Topchiyev, O., Korovkin, V. & Puzyrnyy, P. (1998). *Ukrayins'ke Prychernomor'ya: potentsial, problemy ta stratehiya ekonomichnoho rozvytku. Yevraziys'kyy kur'yer*, 1. (28), 32.
13. Derhachev, V. A., Mykhaylyuk, E. A. & Tarakanov, N. L. (1985). *Sotsyal'no-ékonomycheskye problemy terrytorial'noy orhanyzatsyy proyzvoditel'nykh syl v Ukraynskom Prychernomor'e y Pryazov'e* *Neohrafycheskye aspekty yzuchenyya Myrovoho okeana*. L. : Yzd. HO SSSR, pp. 104–105.